

et firmamenti cœlestis dicit pertinere ad primam diem, et ad opus creationis si cœlum est incorruptibile, et non factum ex elementis ut mixtum.

XI. Quod omnia corpora cœlestia sint facta per creationem ex nihilo probatur, quia vel tenemus sententiam Aristotelis, D. Thomæ, et majoris partis philosophorum, quod cœlum natura sua est incorruptibile, et intransmutabile in elementa: vel procedimus secundum opinionem aliquorum quod cœlum etiam est capax corruptionis, et aliquam transmutationem habere potest cum elementis. In prima sententia non est dubium omnes orbis cœlestes factos esse per creationem ex nihilo, quia omnes cœli sunt incorruptibiles ex natura sua, ergo et ingenerabiles, ergo solum sunt creabiles, et annihilabiles. Antecedens supponitur in hac sententia, et prima consequentia est manifesta, quia quod natura sua est incorruptibile, natura sua est inalterabile, cum alteratio sit via ad corruptionem; quod autem est inalterabile, est generabile, quia generatio fit mediante alteratione, et motu, et dispositionibus præviis. Reliquæ consequentiæ sunt per se notæ, quia quod non fit per generationem non fit ex aliquo, ergo fit ex nihilo quod est creari.

XII. In secunda autem sententia quod cœlum est generabile, et corruptibile etiam probatur prædicta sententia, quia hoc modo ad summum potest esse cœlum generabile sicut elementum, si quidem est corpus simplex, quia solum gaudet simplici motu nempe circulationis, sicut elementum recto: sed hoc non obstante elementa sunt facta per creationem, quia dicit Scriptura: *Quod Deus creavit terram*, et similiter creavit aquas super quas spiritus Domini ferebatur, ergo a fortiori creavit omnes cœlos, quia

eadem ratio est atque de elementis; imo multo magis quia cœli perfectiora corpora sunt, quam elementa. Item, quia si cœlum aliquod non fieret per creationem nisi tantum cœlum empyreum (intelligendo de illo id quod dicitur, quod creavit Deus cœlum), vel tale cœlum, aut cœli fierent ex aliis cœlis, præsentibus materiam ex qua fierent, vel fierent ex elementis. Non ex aliis cœlis, quia non potest unum cœlum præstare materiam sufficientem alteri, quod est tantæ vastitatis sicut videmus, nisi multum diminueretur in se, et in propria sua substantia, vel nisi prius produceretur a Deo cum multo majori substantia, et materia quam in sua naturali proportione petit, ut ex illa fieret aliud cœlum, quod esset monstruose produci; et tunc vel illa major pars materiæ haberetur per creationem, et sic perinde esset atque creare utrumque cœlum: vel haberetur per generationem ex alio cœlo, et sic rediret idem argumentum quomodo in alio cœlo daretur illa major portio substantiæ, ex qua secundum cœlum deberet generari.

XIII. Si autem dicatur cœlum generari ex elemento, in primis non apparet ex quo elemento generati sunt omnes cœli, an ex aqua vel ex aere vel igne: tum etiam quia dato quod fierent, v. g. ex aqua, instat fortius argumentum factum, quia elementum aquæ est minimum corpus respectu omnium sphaerarum cœlestium usque ad cœlum empyreum; nam elementum aquæ naturaliter est corpus contentum sub elemento aeris, et ignis, et sub aliis sphaeris cœlestibus, respectu quarum præsertim respectu primi mobilis terra, et aqua faciunt unum globum ad instar puncti. Quomodo ergo potuit aqua, vel aer subministrare sufficientem materiam, ut ex illis fierent vastissima illa corpora, qui-

bus comparata solum se habent ad instar puncti? Quod si dicatur elementum aquæ productum fuisse a Deo in tanta vastitate ut occuparet totum illud spatium a terra usque ad cœlum empyreum, hoc est omnino incredibile, quia elementum æque naturaliter est corpus contentum sub elemento aeris, et ignis, et sub concavo lunæ, ergo monstruosum est, et contra ejus naturam quod producatur majus omnibus cœlis. Deus autem in principio non produxit res in statu monstruoso, et contrario suæ naturæ, sed in statu naturali. Si dicatur etiam Adam creatum esse cum una costa amplius quam cæteri homines, nec tamen erat monstruosum, quia producebatur ut principium totius generis humani, ergo similiter neque aqua in tanta vastitate esset monstruosa, quia erat principium materiale omnium rerum. Respondetur costam Adæ parum illi addere, nec extraxisse eum a proportione magnitudinis corporis humani. Quod si tanta deberet esse materia illius costæ, quod faceret ipsum millies majorem quam corpus humanum commune, nimis monstruosum esset. Aqua autem si pervenisset usque ad cœlum empyreum plusquam decies millies excederet suam elementalem magnitudinem, qua sub aere continetur, extrahereturque a suo loco naturali, quod non faciebat costa in Adam. Et quanto vero similis est, et facilius dicere, quod Deus creavit cœlos immediate quæ sunt perfectiora corpora, quam quod creavit immediate tantam molem aquæ, quæ est corpus imperfectissimum, ut ex illa cœlos formaret?

XIV. Objicies: Nam secundæ Petri III, dicitur: *Quod cœli erant prius, et terra de aqua, et per aquam consistens Dei Verbo*: ergo cœli de aqua facti sunt. Dicuntur etiam ibi

cœli corruptibiles, ut patet numero XII: *Per quem cœli ardentes solvantur*, et Isaïæ LI: *Cœli sicut fumus liqueficient*, ergo cœli resolvi possunt in elementa, et facti sunt per educationem e materia. Confirmatur ex D. Thoma opusculo XLII, cap. XV, ubi inquit: « Quod esse corpus in productione formæ de potentia materiæ non accidit propter ipsum motum localem cum corpus cœleste consecutum sit per educationem suæ formæ de potentia materiæ suæ propriæ, nullo motu locali, vel alteratione præcedente. Essentialiter ergo natura corporis sequitur educationem formæ de potentia materiæ: » ergo sentit Divus Thomas, cœlum per educationem de potentia materiæ non per creationem esse factum.

XV. Respondetur Apostolum in illo loco non dicere quod cœli erant consistentes ex aqua, sed quod terra erat consistens de aqua, et per aquam, quia revera tota circumdabitur aquis, in quibus quasi consistebat et manebat, de cœlis autem solum dicit quod erant prius, non vero dicit quod erant consistentes de aqua. Imo ipsa terra dicitur consistens de aqua, non quia sit facta de aqua cum sit creata a Deo, sed quia manebat sub aquis. Quod autem dicuntur cœli solvendi, aut exurendi, vel intelligitur de cœlis aereis, vel si intelligitur de æthereis, sensus est quod solventur quantum ad mutationem accidentalem, quia creabuntur cœli novi, et terra nova, Apocalyps. XXI et Isaï. LXVI. Nam quoad ipsam substantiam cœli et terræ, constat non esse corruptenda, quia de sole, luna, stellis, et cœlis dicitur Psalmo CXLVIII: *Statuit ea in æternum, et in sæculum sæculi*, et de terra dicitur Ecclesiastes I: *Terra autem in æternum stat*.

XVI. Ad confirmationem respondetur, in primis illud argumentum nimis probare, nam loquitur abso-

lute de omni cœlo, imo de omni corpore, cum tamen constet ex fide saltem aliquod cœlum, et aliquod corpus esse creatum, cum dicatur Genes. I quod: *Creavit Deus cœlum et terram*; et in principio symboli: Credimus unum Deum creatorem cœli et terræ, et in cap. Firmiter de summa Trinitate definitur, de nihilo Deum condidisse creaturam corporalem, quod non verificatur de aliis sic, sicut de cœlo et terra, quæ dicuntur in principio creata, ergo rigorosa, et propria creatione. Et ipse D. Thomas in eodem loco dicit: « Quod cœlum non est genitum, sed per simplicem emanationem tantum ad esse processit a Deo. » Quare locus iste Divi Thomæ exponi debet ab omnibus, non urgeri. Et intelligentia est facilis, quod educio dupliciter sumi potest; uno modo formaliter pro ipsa transmutatione materiæ de potentia ad actum, vel de una forma ad aliam alio modo terminative pro ipsa forma dependente a materia in esse, et componente cum illa corpus: hic enim est terminus educationis, ut forma reddatur dependens in esse a materia, et componat cum illa. Primo modo cœlum non est sanctum per educationem, sed per creationem, vel simplicem emanationem a Deo, ut dicit Div. Thomas. Secundo autem modo potest dici forma cœlieducta e materia, quia facta est dependens in esse a materia. Cum autem subdit D. Thomas, quod essentialiter natura corporis sequitur educationem formæ de potentia materiæ, non loquitur de educatione proprie edicta, ut patet in anima rationali constituyente corpus, sed de educatione pro compositione formæ cum materia, quæ est educio in termino, seu in facto esse. Unde post relata verba subdit ibidem Div. Thomas: « Nec hoc adhuc est, quia educitur, sed quia fit

unum ex materia, et formaeducta. » Fieri autem unum ex his duobus est componi. Et hæc sufficiunt pro ista auctoritate, quam non constat esse D. Thomæ, quia opusculum illud dubiæ auctoritatis est.

XVII. Quod attinet ad elementa constat de fide terram esse immediate creatam a Deo, dum dicitur: *Quod creavit Deus cœlum, et terram*; et loquitur de propria creatione, quia non habemus alium locum, unde probemus creationem proprie dictam, nisi ex isto. De elemento aquæ supponitur esse creatum a Deo quia dicitur: *Quod spiritus Dei ferebatur super aquas*, utique tunc factas, et non alio modo quam per creationem. Exprimitur autem creatio aquarum Judith. IX, cum dicitur: *Deus cœlorum, creator aquarum, etc.* De aliis autem elementis a fortiori militat eadem ratio, quia si tam infima elementa sunt immediate creata a Deo, multo magis superiora elementa et perfectiora, ut aer et ignis.

QUÆSTIO LXVI.

DE ORDINE CREATIONIS AD DISTINCTIONEM, SEU DE INFORMITATE MATERIE CORPORALIS.

TEXTUS.

Terra autem erat inanis, et vacua, et tenebræ erant super faciem abyssi, et spiritus Dei ferebatur super aquas.

NOTANDA CIRCA HANC QUÆSTIONEM.

I. Quia creatura corporalis ita est creata a Deo, quod primo producta est ex nihilo sub statu imperfecto, id est, informi et confuso: deinde

vero paulatim formata est, et distincta atque ornata; non potest tractari de opere creationis, ut distinguitur ab opere distinctionis quæ cepit confusio, et informitas illa tolli, nisi prius tractetur de illa informitate, et confusione sub qua creatura corporalis creata est. Quæ informitas in corporibus cœlestibus erat per carentiam lucis; in elementis per operationem aquarum, quæ totam terram operabant, et bonam aeris partem occupabant, et per vacuitatem, seu inanitatem terræ, quæ carebat omni fructu, et germine. Hoc autem ideo factum est a Deo, ut diximus in initio hujus tractatus, ut ostenderet in creatione ex nihilo infinitam potentiam suam, et in ordinandis elementis, et distinguendis suam potentiam, et in illuminandis cœlis, et extendendis ostenderet prudentiam suam. Unde dicitur Hieremiæ LI: *Qui fecit terram in fortitudine sua, præparavit orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit cœlos*: et Proverbiorum III: *Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cœlos prudentia.*

II. Primo ergo quæritur, an ipsa informitas, et confusio, sub qua creatus est mundus, duratione aliqua præcesserit productionem, et distinctionem lucis, et quanto tempore duraverit. Respondetur, quod secundum communiorum opinionem; de qua dicemus infra quæstione LXXIV, quod isti septem dies fuerunt veri, et naturales dies, dicendum est, quod mundus fuit sub tenebris per aliquod spatium, et durationem temporis, quod etiam tenet Div. Thomas citatus q. LXXIV, art. III. Quod non leviter insinuat Scriptura dum dicit: *Quod tenebræ erant super faciem abyssi*, et quod: *terra erat inanis, et vacua*, ubi ly erat existentiam, et durationem significat, non solam prioritatem causalitatis, vel naturæ loquendo in sensu

proprio, in quo etiam loquitur Scriptura de aliis diebus. Quanto autem tempore duraverint tenebræ super totum mundum? Respondetur quod p. Suarez, libro II de opere sex dierum, cap. II, num. XXI, tenet et bene aliquam durationem intercessisse inter creationem cœli, et lucem, ita quod tenebræ duraverint aliquo spatio. Postea autem cap. III, num. VII et VIII, explicat hanc durationem tenebrarum solum fuisse in uno instanti creationis, et immediate post dixisse Deum fiat lux, quia existimat solem creatum esse cum luce in ipso instanti primo, immediate autem post illuminasse, Contra quod dicemus quæstione sequenti in solutionibus difficultatum. Nunc autem dicendum est, in primis non durasse spatio diei integri, quia ipsa prima die qua creatus est mundus, facta est lux; si quidem sine luce non est dies. Dicitur autem in Scriptura de prima die, quod: *Factum est vespere, et mane dies unus*. Habuit ergo lucem prima dies, quia habuit mane; ergo si prima die facta est lux, non potuerunt tenebræ illæ occupare totum mundum spatio integri diei.

III. Quod si rursus inquiras, per quot horas illius primi diei duraverit illa informitas, et horror tenebrarum, respondetur posse alicui videri, quod duraverit per duodecim horas, ita quod media parte diei naturalis fuerit mundus sub tenebris et alia dimidia parte fuerit nostrum hemisphærium sub luce, quæ successivo motu girationis, alterum hemisphærium illuminavit. Quod tribuitur Abulensi hic. Et hoc ideo, quia communis, et certior sententia apud omnes est, mundum creatum fuisse in æquinotio (sive vernali, sive autumnali, de quo modo non disputo) ita quod primus dies fuit æqualis diei, et noctis. Cum ergo tenebræ illæ sub quibus mundus